

NOTA TRADUCĂTORILOR

O traducere a unui text centenar – chiar și a unuia de istorie a unei științe ori a unei idei – poate părea o întreprindere tîrzie. De regulă, textele valoroase ori importante sînt de îndată traduse de către culturile majore, iar unele dintre cele minore –, dar înzestrate cu înțelegerea eficientă a șanselor lor – procedează în același chip, deoarece culturile dotate cu identitate autentică și, deopotrivă, cu reală existență se află într-o inerentă colaborare competitivă, ele resimțind imperios nevoia de a avea acele texte la îndemîna și de a le aduce în posesia cît mai multor minți, adică de a le traduce.

Textele valoroase (operele literare, deopotrivă) pot cunoaște retraduceri, cele mai bune devenind modele, cultura în care au fost traduse eliberîndu-se astfel de fascinația originalului și asimilînd în mod organic prețiosul conținut rîvnit. (Nu de puține ori, astfel de traduceri pot deveni chiar bază sau model, ori chiar pot lua locul originalului, servind unor traduceri în terțe limbi!)

Deoarece organicitatea procesului prin care diferitele comunități contribuie la cunoașterea umanității se dobîndește în urma circulației ideilor asimilate, iar acest lucru nu poate fi obținut la nivel optim decît în formele limbii și gîndirii materne și depășind calea colportării și a compilației, se

înțelege că doar prin traducere se poate petrece adevărata apropiere a acelor conținuturi. Desigur, mai rămîne ca traducerea să fie de calitate, însă acest lucru, precum și orice judecată în această privință nu pot fi făcute decît dacă există un proces de traducere și o traducere.

Oricît de tîrzie ar putea părea, prin potențialul pe care îl conferă culturii la care se acomodează, traducerea unei lucrări de referință rămîne un act ce contribuie în mod eficient la completitudinea acesteia, întrucît îi procură și sporește cantitatea și calitatea de spirit cultural și științific. Chiar în cazul asimilării anterioare a unora dintre conținuturi (adesea prin intermediul altor autori, uneori și aceștia netraduși), traducerile rămîn utile deoarece textele valoroase sînt mai puțin supuse eroziunii – fie întrucît încorporează mari idei, fie deoarece prezintă sau ilustrează principii teoretice și metodologice, fie pentru că reprezintă modele de edificare a ființei umane.

Dincolo de speciozitățile teoriilor traducerii, prezentarea ideilor autorului printr-o traducere fidelă, iar nu ca urmare a prelucrării date de înglobarea acestora într-o altă lucrare, asigură accesul direct la conținutul textului, evitînd obișnuitele distorsiuni și erori ce grevează transmiterea sau interpretarea – elemente dobîndite și acumulate în cursul procesului prin care generațiile anterioare au asimilat și prelucrat acel conținut ideatic – și-i menține calitatea de punct de plecare și reper, traducerea oferind posibilitatea reîntoarcerii la cuvîntul autorului.

*

Gîndul de a traduce lucrări demult elaborate nu este nou – așa cum nici fiecare pas nu este o invenție față de precedenții – și poate că nici nu îmbracă cea mai potrivită formă.

În mod firesc, fiecare generație percepe și se preocupă de prezentul în care trăiește, cel absolut necesar supraviețuirii, însă ea se trage dintr-un prezent trecut și tinde către un prezent viitor. Avîndu-și temeliile solide în succesiunea de prezenturi trecute, prezentul actual poate genera un prezent viitor cu șanse reale de supraviețuire doar asimilînd și încorporînd – prin cunoaștere și înțelegere – succesiunea din care provine. Fiecare prezent, așadar, este responsabil pentru prezenturile viitoare – existența generațiilor nefiind un dat către un prezent, ci un rezultat dinspre împlinirea tuturor prezenturilor –, întru continuarea existenței întregii umanități.

Faptul că fiecare generație își trăiește viața este partea fenomenală a realității, cea esențială fiind că rostul fiecărei generații există și se împlinește prin participarea și contribuția la lanțul generațiilor. Așa cum fiecare celulă are o viață individuală lipsită de sens în afara vieții organismului, tot astfel fiecare generație contribuie alături de precedentele și de următoarele la însăilarea gîndirii și a momentelor în țesătura care este viața în timp. O existență care o ignoră sau o anulează pe aceea a strămoșilor, care nu asimilează și întărește

HENRY FAIRFIELD OSBORN

bazele moștenite spre a le transmite, eventual îmbogățite, urmașilor, o existență în sine nici măcar nu rămîne ca atare: pur și simplu se des-ființează. De aceea, pericolul pe care l-ar declanșa uitarea rezultatelor unei generații nu privește doar realizările pentru sine ale acelei generații, avînd efecte asupra indivizilor aparținînd întregului șir.

Sub un anumit aspect, o lucrare precum *De la greci la Darwin*, a lui Henry Fairfield Osborn, înlesnește nu atît cercetarea unei chestiuni, cît înțelegerea corectă a constituirii, dispunerii și curgerii curenților ideatice de-a lungul existenței umanității. Fiecare generație beneficiază de roadele antecesorilor, dar avantajul acesta are un pandant, căci pentru a beneficia cu adevărat și pe deplin de roadele generate prin truda înlănțuită a generațiilor trecute, este necesară înțelegerea în context a acelor roade și a generației care le-a zămislit, ascendența și procesualitatea ambelor. Așa cum vertebrele, care par o înșiruire de entități sau de etape, nu sînt izolate și autonome, ci sînt participante apărute din nevoile organismului și se așează într-o succesiune anatomico-fiziologică unitară, constituind un întreg structural-funcțional, o unitate complexă, și, mai ales, așa cum neuronii renunță la autonomie și trăiesc în rețele cu funcțiuni și roluri complexe, tot astfel ideile umanității edifică și se leagă între ele, complinindu-se și împlinind un complex organism gînditor.

Adevărata dimensiune umană nu se capătă prin simpla naștere ca vietate bipedă, ci abia după dobîndirea

înțelegerii a ceea ce este organismul diacronic din care individul face parte. Dimpotrivă, ignorarea, uitarea și/sau neînțelegerea trecutului, a relației organice dintre momentele devenirii civilizației umane – în fapt, a caracterului aparent al oricărei forme de izolare a timpului și a stadiilor prin care acel organism s-a edificat – este calea sigură către pierderea identității, trecutul fiind nu doar cheia prezentului către viitor, ci și cheia către prezentul deplin și împlinitor.

*

Prin vechimea sa, *De la greci la Darwin* conține și implică unele discordanțe față de posterioritatea sa, unele datorate evoluției metodelor și instrumentelor prin care și cu care operează știința, altele date de simpla mișcare a cunoașterii și mentalității. Uneori, cercetările ulterioare au arătat cu claritate că lucrurile stau altfel, alteori nu, iar alteori problemele țin doar de dezvoltarea limbajului științific sau de schimbarea perspectivei. Pe de altă parte, oricât de convingși am fi de adevărurile noastre – fiecare epocă și-a avut adevărurile sale, fiecare le-a judecat pe cele precedente și fiecare s-a socotit un fel de instanță ultimă care dădea dreptate unora, infirma opiniile altora și le promova pe cele proprii –, este greu de arătat **care** anume este Adevărul, mai ales când nu se știe prea lămurit **ce** este Adevărul. Scopul traducerii de față, însă, nu este de a aduce

la zi respectivul conținut, ci de a aduce zilei respectivul conținut, nu de a-l converti la epoca noastră, ci de a recupera elemente ale gândirii din epoca trecută – unele asimilate pînă la nerecunoaștere sau dispariție, altele lăsate deoparte sau uitate.

Într-un astfel de caz, chestiunile pe care știința crede a le fi lămurit pe deplin și se află în discordanță cu cele susținute de către autor nu au nevoie a fi întărite sau apărate suplimentar. Afirmațiile care nu pot fi acceptate din alte motive pot fi judecate de oricine așa cum socoate. În ceea ce privește procesele și lucrurile pe care epoca noastră nu le mai are în vedere, nu le mai gîndește sau nu le mai rostește, credem că acelea nu sînt desuete sau greșite, ci că, dimpotrivă, merită pe deplin aflate, înțelese, regîndite și recuperate. Unele ar putea avea puterea de a edifica spiritul și mintea, altele ar putea procura mai multă substanță, contribuind la desăvîrșirea ființei, iar altele ne-ar putea face mai atenți și mai critici față de noi înșine.

*

Lucrarea lui H. F. Osborn prezintă o lume vie – constituind un șir alcătuit din cele mai valoroase exemplare ale umanității –, aflată în căutarea originilor ei, a înțelegerii principiilor pe baza cărora se produce constituirea și se petrece funcționarea ei. Ea încearcă să înlesnească înțelegerea preocupării unui șir măreț de oameni de știință pentru

temele ce privesc materia vie, într-un context larg și din perspectivă științifică, iar nu speculativă sau hermeneutică, arătînd o istorie a căutărilor de soluții, metode și instrumente, dezvăluind tumultul ideatic și onoranta trudă a unor epoci din evoluția umanității.

În felul acesta, se oferă modelul cel mai înalt și esențial al umanității, întrucît vedem generații care aleg să nu-și risipească nici zestrea lăsată de truda strămoșilor, nici timpul împrumutat de urmași, ci să-și valorifice capacitățile contribuind cu adevărat la împlinirea rostului fundamental: înțelegerea.

Substratul lucrării lui H. F. Osborn arată și învață despre necesitatea cunoașterii și asimilării trecutului, despre faptul că trainicul zid de cetate se face prin efortul conjugat al lanțului generațiilor, prin colaborare, societatea umană progresînd doar prin transmiterea temelor, a rezultatelor și a capacității de strădanie; că orice cucerire poate servi generației în timpul căreia se petrece – ea decurgînd, însă, din semințele și munca trecutului – și negreșit va deveni la fel de caducă precum antecesoarea ei, deci, că singurul proces care dă deplinătate spiritului uman, ființei umane ca ființă culturală edificată istoric și procesual, este travaliul care urmează pilda genelor: are trăsăturile strămoșilor, deține și acumulează potențial evolutiv, dezvoltă, în relație cu mediul, ceea ce i-a procurat moștenirea.

Este tipul de mentalitate care construiește un castel locuit și ameliorat de urmași, iar nu care face o altă casuță,

HENRY FAIRFIELD OSBORN

eventual mai șubredă, alături de cea a înaintașilor; este înțelegerea faptului că adevăratul viitor nu se creează din prezent, ci din trecut, prin prezent; este înțelegerea modalităților în care știința umanității se constituie: printr-un complex efort dialogic și continuator în care ideile se află într-un continuu proces de rafinare și de devenire.

De la greci la Darwin este o lucrare de istorie a ideii de evoluție, care îndeamnă la împlinirea destinului ființei umane: al edificării prin căutare, cunoaștere, înțelegere.